

KORT JAARVERSLAG 2023

1. Voorwoord

Een Joods gezegde luidt dat een jaar wordt gedragen door vierdagen. En 2023 was me het vierjaar wel voor Museum Sjoel Elburg. We vierden namelijk ons vijftienjarig bestaan als museum met een programma dat klonk als een klok. Zo hielden we in juni drie dagen open huis en begroetten er bezoekers uit heel het land en zelfs daarbuiten. Uit hun reacties bleek dat zij aangenaam verrast waren door Museum Sjoel Elburg. Want er is zo veel te zien en te beluisteren, niet alleen de vaste collectie, maar als kers op de taart zijn er jaarlijks drie tentoonstellingen met kunst die aan het jodendom gerelateerd is. Het jaar 2023 was een topjaar voor musea, als we de berichten mogen geloven. Alleen worstelen musea ermee om hun financiën op orde te houden. Als Museum Sjoel Elburg deden we er dit jaar alles aan om subsidies in de wacht te slepen en mogen we ons gelukkig prijzen met secure penningmeesters en de zwarte cijfers onder de streep.

2. Samenvatting

Museum Sjoel Elburg pakte in 2023 uit met een uitgebreid programma om het vijftienjarig bestaan luister bij te zetten. Zo waren er drie bijzondere tentoonstellingen te zien en was er een klezmer-optreden tijdens het jaarlijkse Vestingval. We trakteerden alle vrijwilligers op twee excursies, en zo toog er twee keer een bus vol naar de synagoge van Groningen en naar de synagoge van Enschede en het klooster Mor Ephrem. De 5 mei-lezing werd gehouden door Pieter van Os, schrijver van 'Liever dier dan mens'. Een gezellige drukte was het rond de drie dagen open huis in juni en de uitreiking van de extra dikke jubileumeditie van de Sjoefar. In oktober gaf prof. dr. Martijn Eickhoff, directeur van het NIOD en als bijzonder hoogleraar verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen, de Sjoellezing 'Sobibor en de archeologie van massaal geweld'. Dit klinkt misschien abstract, maar met in gedachten de Joodse inwoners van Elburg die overwegend allen in Sobibor werden vermoord, krijgt dit verhaal een enorme lading. In november gaf emeritus hoogleraar prof. dr. Gerard den Hertog een cursus van drie avonden over de Duitse theoloog en verzetsheld Dietrich Bonhoeffer.

Voor de tweede keer organiseerde ons museum de Holocaustherdenking op de Oosterwal, bij de Joodse begraafplaats. Het is belangrijk dat de toekomstige generaties lessen meekrijgen en weten waarom we de Holocaust herdenken, niet alleen over het Joodse leven, maar ook over samenleven, discriminatie en verdraagzaamheid. Het verhaal van de Joodse inwoners van Elburg kan daarom niet vaak genoeg worden verteld.

Gedeputeerde van de provincie Gelderland Peter van 't Hoog maakte ons blij met een cheque ter waarde van € 17.750,-. Het geld van deze cheque werd aangewend voor de expositie 'Vastberaden en veelbelovend. Max van Dam 1910-1943' die van 20 september 2023 tot en met 27 januari 2024 te zien was. In het reguliere proces werd bij de Stichting Museumstad Elburg in totaal € 20.000,- subsidie aangevraagd en ontvangen, bestemd voor professionele ondersteuning van de drie tentoonstellingen (de eerste twee tentoonstellingen € 5000,- elk en die van Max van Dam € 10.000,-). Ook ontvingen we een cheque ter waarde van € 949,15 via Rabo Clubsupport. Niet vergeten willen we de bezoekers die ons met hun warme hart een extraatje toestopten - waar vind je nog zoiets?

Op 25 juli was het 'onderduikmeisje' Maud Dahme-Peper (87) op bezoek in Museum Sjoel Elburg met een groot gezelschap Amerikanen, met wie ze historische plaatsen in Europa ging bezoeken, zoals Auschwitz. Het gezelschap bestond, zoals als elke keer als Maud Europa bezoekt, voornamelijk uit mensen uit de onderwijswereld. Via deze excursie probeert Maud Dahme hen de geschiedenis van de shoah te vertellen, een geschiedenis die in de VS niet algemeen bekend is. Als kind zat Maud ondergedoken in Oldebroek en Elburg. Na de oorlog emigreerde het gezin naar Amerika.

Met een zekere regelmaat mag Museum Sjoel Elburg een schenking. Dit jaar waren dat:
> 16 maart, Yad Vashempenning familie Westerink, met dank aan Maud Dahme-Peper

- > 13 april Choemasj familie Vecht, met dank aan Jos Vecht en familie
- > 06 december schilderij Bertha Henriette Bromet, met dank aan de familie Demeijer
- > Schilderij Jan van Vuuren in bruikleen wordt t.z.t. omgezet in schenking, met dank aan de heer Mollema

3. Profiel van onze organisatie

Museum Sjoel Elburg is gevestigd in het monumentale synagogegebouw van Elburg en is een verhalenmuseum over de geschiedenis van Joden in Elburg en de provincie.

1. Centraal staan de verhalen over het (on)gewone dagelijkse leven van Joodse families die vanaf 1700 in Elburg hebben gewoond. Het museum biedt een historisch perspectief voor een zeer actueel thema: integratie en verdraagzaamheid. Hoe werd er in het verleden aangekeken tegen minderheidsgroepen? Hoe leefden de Joodse en niet-Joodse Elburg naast en met elkaar? Daarmee presenteert Museum Sjoel Elburg de Joodse geschiedenis op een dynamische wijze en laat het zien hoe het verleden relevante lessen biedt voor het heden.
2. Behalve de permanente expositie organiseert de Sjoel jaarlijks drie wisseltentoonstellingen, die gerelateerd zijn aan het jodendom. In 2022 was Museum Sjoel Elburg organisator van de eerste Holocaustherdenking in Elburg. In alles zoekt Museum Sjoel Elburg de samenwerkingsverbanden op met onder andere organisaties die zich bezighouden met activiteiten op Joods religieus en cultureel gebied (SyNeON) en de Stichting Museumstad Elburg. Ook bezint Museum Sjoel Elburg zich over de wijze waarop ze in de toekomst museum wil zijn.

Missie

Bij Museum Sjoel Elburg zijn we ervan overtuigd dat de samenleving er mee gediend is als we het verhaal van de Joodse Elburgers met kracht en passie blijven vertellen. Dat verhaal gaat over onze gezamenlijke geschiedenis op de Noordwest-Veluwe, waarin Joodse inwoners hun eigen cultuur inbrachten en een belangrijke bijdrage leverden aan de plaatselijke gemeenschap. Dat hun aanwezigheid in ons midden zo abrupt afgebroken is, maakt ons ervoor verantwoordelijk om te laten zien wie zij waren, hoe zij leefden en wat zij geloofden. Dat geeft ons de kans om te reflecteren op een belangrijke waarde als onderlinge verdraagzaamheid - noodzakelijk om met verschillende mensen samen te leven; en op de keerzijde daarvan: waartoe onverdraagzaamheid kan leiden - een les die we ook in deze eeuw ter harte mogen nemen.

Visie

De officiële definitie van een museum luidt: 'een permanente instelling zonder winstoogmerk ten dienste van de samenleving die materieel en immaterieel erfgoed onderzoekt, verzamelt, conserveert, interpreteert en tentoonstelt.' Bij Museum Sjoel Elburg herkennen we ons hier volledig in. We zijn er namelijk van overtuigd dat de samenleving er mee gediend is wanneer het verhaal van de Joodse Elburgers verteld wordt. Dat verhaal gaat over onze gezamenlijke geschiedenis op de Noordwest-Veluwe, waarin Joodse inwoners hun eigen cultuur inbrachten en een belangrijke bijdrage leverden aan de plaatselijke gemeenschap. Dat hun aanwezigheid in ons midden zo abrupt afgebroken is, maakt ons ervoor verantwoordelijk om te laten zien wie zij waren, hoe zij leefden en wat zij geloofden. Dat geeft ons bovendien de kans om te reflecteren op een belangrijke waarde als onderlinge verdraagzaamheid – noodzakelijk om met verschillende mensen samen te leven; en op de keerzijde daarvan: waartoe onverdraagzaamheid kan leiden - een les die we ook in de 21e eeuw ter harte mogen nemen. Museum Sjoel Elburg wil zich er graag voor inzetten om te blijven onderzoeken, verzamelen, conserveren, interpreteren en tentoon te stellen ten dienste van onze samenleving. We doen dat met vrijwilligers die allen, hetzij als bestuurder of als beheerder en suppoost of lid van een werkgroep, hun kennis en kunde inzetten om het museum te laten zijn wat het nu is.

Doelen

Museum Sjoel Elburg is gehuisvest in de voormalige synagoge van Elburg. Om dit schitterende en monumentale Rijksmonument in stand te houden, te onderhouden en te beheren wordt het pand aangewend als museum. In het museum wordt de historie van de Joodse gemeenschap in Elburg en omgeving op een toegankelijke manier verteld. Jaarlijks worden er drie wisseltentoonstellingen georganiseerd die de gestage bezoekersstroom moeten versterken. Deze exposities zijn een aanvulling op de vaste collectie en zijn aan het jodendom gerelateerd. Uiteraard is de draagkracht van Museum Sjoel Elburg in die zin beperkt dat de stichting geen geld heeft, dat het museum op vrijwilligers draait, dus moet er op creatieve wijze begunstigers worden geworven en moet op allerlei andere manieren gelden bijeen worden gebracht: door donateurs en het aanvragen van subsidies. De stichting heeft een bestuur zonder directie en Raad van Toezicht.

Strategie

Ons jubileumjaar is niet alleen in Elburg maar ook daarbuiten goed ontvangen. Zowel plaatselijke als provinciale bestuurders kwamen naar ons museum. De vele vrijwilligers staken als immer hun handen uit de mouwen. Scholen frequenteerden hun bezoeken en talloze bezoekers weten ons van heinde en ver te vinden. Dit geeft ons het vertrouwen dat we met onze dienst aan de samenleving op het goede spoor zitten. Als vrijwilligersorganisatie moeten we blijvend alert zijn om de professionaliteit hoog te houden. Dat houdt in dat we moeten voldoen aan de eisen van de Museumregistratie, zodat we de Museumkaart blijven houden. Ook ten opzichte van subsidies dienen we verantwoording af te leggen.

Museum Sjoel Elburg is afhankelijk van subsidies om door te gaan met de uiterst relevante missie om steeds opnieuw nadrukkelijk het verhaal van integratie en verdraagzaamheid onder de aandacht te brengen van een breed publiek.

1. Dat doen we niet alleen met ons museum, maar ook met het aanbieden van de Erfgoedleerlijn: het verzorgen van gastlessen aan leerlingen van het basis- en voortgezet onderwijs. Op die manier bereikt onze educatiewerkgroep jaarlijks honderden jongeren met het verhaal van de Joodse geschiedenis in Elburg.
2. Ook tikkert Museum Sjoel Elburg aan de weg met onder andere Sjoellezingen (georganiseerd door de Stichting Vrienden van Museum Sjoel Elburg), met interessante sprekers over belangwekkende thema's.
3. Eveneens werkt Museum Sjoel Elburg aan het opzetten van een kennisbank over het Joodse leven in Elburg.
  - Dit alles doet Museum Sjoel Elburg onder het motto 'Zien leidt tot gedenken, gedenken tot doen' (Babylonische Talmoed, Menachot 43B).

Telkens opvlammend antisemitisme in de samenleving geeft ons de drive dat voorlichting en educatie aan jongeren essentieel blijft.

4. Bestuur en medewerkers

We hebben als bestuur 10 maal vergaderd en er was in oktober een gezamenlijke vergadering met de stichting Vrienden van Museum Sjoel. Er is veel tijd besteed aan de audit museumregistratie. Eind december kwam er bericht dat er nog een aantal aanvullende vragen beantwoord moeten worden. De secretaris Wim Schenk heeft in mei aangegeven dat hij aan het eind van het jaar wil stoppen. Eric Docter zal met ingang van 1 januari 2024 zijn taken overnemen. In de bestuursvergadering van november 2023 heeft de voorzitter te kennen gegeven te stoppen per 31 december 2023.

Het bestuur denkt nog na over de opvolging. Voorlopig zal de 2^e voorzitter de taken in 2024 overnemen.

Samenstelling Bestuur in 2023

Jan Swager, voorzitter

Gerard van der Velde, tweede voorzitter en afgevaardigde naar de Stichting Museumstad Elburg

Wim Schenk, secretaris

Jan van Dijken, penningmeester

Ben van Eerde, tweede penningmeester

Teun Breen, algemeen lid + werkgroep educatie

Maarten Clement, algemeen lid

Marie Verheij-van Beijnum, algemeen lid + werkgroep tentoonstellingen

rabbijn Edward van Voolen, adviseur

Cathy Leijs, projectleider

beheerders en vrijwilligers (via de Stichting Vrienden van Museum Sjoel Elburg)

Rooster van aftreden

Naam	Functie	Bestuurslid sinds	Eerstvolgende datum van aftreden
Jan Swager	1e voorzitter	2018	31-12-2026
Wim Schenk	1e secretaris	2018	31-12-2026
Gerard van der Velde	2e voorzitter	2020	31-12-2025
Ben van Eerde	2e penningmeester	2013	31-12-2024
Teun Breen	lid	2017	31-12-2025
Marie Verheij-van Beijnum	lid	2019	31-12-2026
Jan van Dijken	penningmeester	2022	31-12-2026
Maarten Clement	lid	2019	31-12-2026

5. Werkmethodes en successen

In het verslagjaar 2023 werd Museum Sjoel Elburg bezocht door bijna 12.000 bezoekers. Dit is het gemiddelde aantal bezoekers van de reguliere openstellingsjaren, maar nog niet het aantal dat in 2018 als doel gesteld werd, namelijk 14.000. Dat er nog wat minder bezoekers waren, had geen consequenties voor de financiële gezondheid. Voor 941 scholieren werd het specifieke programma verzorgd (meestal op de maandagmorgen) en er namen 357 geïnteresseerden deel aan een stadswandeling al dan niet in combinatie met een museumbezoek.

We waren blij met dit mooie aantal, eveneens waren we ingenomen met het bezoek van de burgemeester van Oldebroek en van Elburg en wethouders van deze plaatsen, de wethouder cultuur

van de gemeente Nunspeet en met het bezoek van een aantal leden van de Provinciale Staten van Gelderland, die allen op onze uitnodiging in het kader van het jubileum ingingen.

Tijdens de open dagen die ter gelegenheid van het jubileumjaar gehouden werden, ontvingen we ruim vierhonderd gasten die gratis het museum konden bezoeken en onthaald werden op koffie, thee, frisdrank en 'lekkers erbij'. Het leverde bekendheid en goodwill op en zelfs een nieuwe suppoost (van Joodse huize).

De Provincie Gelderland trakteerde de Statenleden op een gratis toegangsbewijs voor ons museum, dat we in allerhaast hebben ontwikkeld. We zullen hen te zijner tijd graag ontvangen.

- De werkgroep tentoonstellingen organiseerde drie exposities:
  - 'Fré Cohen (1903-1943), grafisch kunstenaar' - 14 januari t/m 29 april 2023
  - 'De ondergang van Abraham Reiss' door Jeroen Krabbé - 11 mei t/m 9 september 2023
  - 'Vastberaden en veelbelovend - Max van Dam, 1910-1943' - 20 september 2023 t/m 27 januari 2024
- De werkgroep educatie verzorgde gastlessen voor 941 scholieren. Teun Breen stelde een lees-, leer- en werkboek samen over het jodendom en de Holocaust, naar aanleiding van de tentoonstelling 'Vastberaden en veelbelovend'.
- De werkgroep museumwinkel zorgde voor een gevarieerd aanbod van producten zoals kaarten, boeken en andere aan het jodendom gerelateerde items.
- De werkgroep beheer en onderhoud garandeerde dat het museum op tijd werd geopend en gesloten en stond borg voor een solide onderhoud aan het mooie pand.
- De werkgroep communicatie en pr produceerde redactionele content voor de website en de social media, en onderhield contacten met de media en advertenties in diverse bladen en magazines.

De Stichting Museum Sjoel Elburg is een culturele ANBI

Bankrekeningnummer: NL 48 RABO 0115 5 142 60
BTW-nummer: NL 8153.30.741.B01
RSIN: 8153.30.741
KvK: 08140269
Adres: Museum Sjoel Elburg Graaf Hendriksteeg 2 8081 CH Elburg
T. 0525 685 564
E. info@sjoelburg.nl
W. www.sjoelburg.nl

Kerncijfers 2023

11.877 bezoekers museum

941 bezoekers scholieren

357 deelnemers rondleidingen

53 suppoosten en beheerders (vrijwilligers)

11 gidsen (van wie er 4 ook suppoost zijn) (vrijwilligers)

23 overige vrijwilligers (bestuursleden en werkgroepen)

15 verstuurde persberichten

3 schenkingen

12.000 bezoekers website www.sjoelburg.nl

1200 volgers Facebook bedrijfspagina, 6321 bereik (8 procent groei t.o.v. 2022)

1895 volgers via Facebook

353 volgers via Twitter

265 volgers via Instagram

103 connecties via LinkedIn

Hoofdsubsidiënten van Museum Sjoel Elburg:

Provincie Gelderland

Rabobank

Stichting Museumstad

Stichting Vrienden van Museum Sjoel Elburg